

В рамках спецпроекта «Тести на все 200» двічі в місяць, по вівторках, ми будемо розбирати найскладніші питання минулорічних тестів по українському мові, математиці, англійській мові та історії України. А допомогати нам в цьому будуть викладачі Києво-Могилянської академії, КНУ та «Шевченківського» центру. В цьому випуску Іван Патриляк, доктор історичних наук, доцент кафедри нової історії України КНУ ім. Т. Шевченка, та Ірина Пироженко, старший викладач кафедри англійської мови Києво-Могилянської академії, розглянуть частину питань по історії та тематичну лексику по англійському.

ЗАПИТАННЯ №11 (2 СЕСІЯ)

Спираючись на подану карту, можна характеризувати зовнішньополітичну діяльність гетьмана

- А Д. Вишневецького
- Б П. Сагайдачного
- В Б. Хмельницького
- Г П. Дорошенка

ВІДПОВІДЬ НА ЗАПИТАННЯ

Як бачимо, стрілки виходять із Базавлуцької Січі (адміністративний і військовий центр запорозького козацтва в 1593–1638 рр.) та переважно проходять по Чорному морю. Тому робимо висновок, що на карті позначені морські походи козаків. Також одна із стрілок веде до фортеці Хотин, що тоді належала Молдавському князівству, яке було васальною, тобто залежною, державою від Османської імперії. Як відомо з історії, під Хотиним прославився тільки один козацький гетьман — Петро Конашевич Сагайдачний (варіант Б). Це було у 1621 році під час Хотинської війни, коли Річ Посполита воювала з Османською імперією. Сили турків тоді переважали, тому польська держава звернулася по допомогу до козацтва. На загальній козацькій раді 15–17 червня 1621 р. в урочищі Суха Діброва було вирішено надати допомогу коронним військам у війні з Османською імперією. І 1 вересня 1621 р. 40-тисячне козацьке військо під командуванням П. Сагайдачного спільно з коронними військами Речі Посполитої успішно протистояло переважаючим військам турків, змусивши султана Османа II укласти з Річчю Посполитою Хотинський мирний договір. За умовами угоди, турки зобов'язувалися утримувати татар від походів на Річ Посполиту, а Річ Посполита — козаків від нападів на Туреччину та Крим. Також варто

додати, що однією з причин цієї турецько-польської війни були саме руйнівні морські походи козаків на кримські й турецькі землі, і саме Сагайдачний був відомий як найбільш успішний їх організатор. До того ж, до нього морські походи переважно здійснювалися вздовж узбережжя Чорного моря, і козаки рідко перетинали море. Це ще раз підтверджує правильність варіанту Б.

Однак переконаємося остаточно, що інші варіанти не підходять. На карті ми бачимо напис «Річ Посполита», що дозволяє нам відкинути варіант А. Річ у тім, що ця держава була утворена через шість років після смерті Дмитра Вишневецького у 1563 році. Тобто за його життя Речі Посполитої ще не існувало. Щодо варіанту В, то за часів правління Богдана Хмель-

ницького (1648–1657 рр.) козацька Січ називалася Микитинською Січчю і була розташована на Микитинському Розі, а не на острові Базавлук, як позначено на карті. Тому ця відповідь не підходить. Неправильним є і варіант Г: в часи Петра Дорошенка (роки правління — 1665–1676) існувала Чортомлицька (1652–1709), а не Базавлуцька Січ. До того ж, турки й татари були його союзниками у боротьбі проти Речі Посполитої і Московського царства. Відповідно — організувати походи проти них, які позначені на карті, він не міг.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: Б.

ЗАПИТАННЯ №12 (1 СЕСІЯ)

Збільшення польською владою козацького реєстру до 6 тис. осіб та організація шести територіальних полків стало наслідком козацько-селянського повстання під проводом

- А К. Косинського.
- Б С. Наливайка.
- В М. Жмайла.
- Г Т. Федоровича.

ВІДПОВІДЬ НА ЗАПИТАННЯ

Пригадаємо, що таке козацькі реєстри. Починаючи з кінця XV ст. (перша письмова згадка про козаків) у суспільстві починає активно обговорюватися можливість залучення козаків до державної служби. Тому з 1524 р. починаються перші спроби створити реєстрове козацьке військо. Однак вони завершуються успіхом лише в 1573 р., коли за наказом короля Сигізмунда II Августа до реєстру було вписано 300 козаків. До того ж, їм було надано певні суспільні привілеї, наприклад, на користування та володіння землями, заняття промислами, звільнення від податків тощо. Як бачимо, перші реєстри були нечисельними. Тільки

у 1619 р. вони досягли 3000 чоловік, у той час як загальна кількість козаків давно перевищила десятки тисяч осіб. Відповідно — нерестрові козаки були невдоволені своїм становищем. Щодо реєстрових козаків, то вони також нерідко були невдоволені, оскільки їхні привілеї місцева шляхетська адміністрація часто порушувала. Все це призводило до конфліктів, які час від часу виливалися у відкриті повстання. Перше таке повстання відбулося під керівництвом козацького отамана Криштофа Косинського (1591–1593 рр.), причина: ухвалення урядом в 1590 р. «Порядку щодо низовиків та України», яким обмежувалися права реєстровців, та особистий конфлікт з Білоцерківським старостою Янушем Острозьким, який захопив маєток Косинського). Однак воно закінчилося поразкою, Косинський загинув, і жодних угод на користь козаків підписано не було, тобто ніякого збільшення реєстру не відбулося. Робимо висновок, що варіант А не підходить. Не підходить і варіант Б: козаки під проводом Северина Наливайка (1594–1596 рр., причина: козакам не заплатили за їхню участь у війні

ЗАПИТАННЯ №15 (СЕСІЯ 1)

Унаслідок якого походу Іван Самойлович втратив гетьманську булаву?

- А Кримського
- Б Чигиринського
- В Азовського
- Г Молдавського

ВІДПОВІДЬ НА ЗАПИТАННЯ

Потрібно згадати, які події відбулися у той час, та про кого йдеться у запитанні. Отже, Іван Самойлович — це військовий і політичний діяч, який був гетьманом Війська Запорозького і головою козацької держави на Лівобережній Україні у 1672–1687 рр. А, як відомо, ці роки припадають на період Руїни (кін. XVII ст., характеризувався розпадом козацької держави, заснованої Б. Хмельницьким, на Лівобережжя і Правобережжя Гетьманщини). У цей час у 1667 році, користуючись розколом Гетьманщини, Річ Посполита і Московське царство підписують Андрусівське перемир'я, яке стало завершенням російсько-польської війни 1654–1667 рр. Відповідно до нього, під владою першої держави лишалося Правобережжя України, під владою другої — Лівобережжя разом з Києвом та його найближчими околицями. А землі вільностей Війська Запорозького мали перебувати під протекторатом двох монархів одночасно (тобто, по суті, це перемир'я фіксувало поділ України по Дніпру). Договір був підписаний за спиною тодішнього промосковського лівобережного гетьмана Івана Брюховецького (1663–1668 рр.), що було грубим порушенням тих угод, які всі українські гетьмани від часів Хмельницького, підписували з московськими царями (адже першим пунктом всіх цих угод було те, що цар має допомагати гетьману у боротьбі з Річчю Посполитою до останнього). Всі ці події призвели до козацького повстання, в ході якого Іван Брюховецький загинув, а на Лівобережжя був запрошений гетьман Правобережжя Петро Дорошенко (1665–1676 рр.). Але його гетьмування тривало недовго: Москва і Кримське ханство підірвали його владу шляхом підтримки суперників, що змусило Дорошенка покинути лівий берег, лишивши там наказним гетьманом Дем'яна Многогрішного (1669–1672 рр.). Останній, в свою чергу, під

тиском зрікся Дорошенка, і оголосив себе повноцінним гетьманом. Однак він підтримував таємне листування з Дорошенком: писав йому, що визнає його владу, і як тільки той повернеться на Лівобережжя з військами, то він одразу ж підніме повстання. Але через те що Многогрішний був неписьменним, листування він вів через двох людей — генерального писаря Самійла Зарудного і генерального суддю Івана Самойловича, які зрадили його, видавши його наміри царю. Внаслідок цієї зради згаданий Самойлович став гетьманом Лівобережжя. Після цього — вже у 1686 році Московська держава укладає з Річчю Посполитою Вічний мир, відповідно до якого перша держава приєднувалася до війни Священної Ліги (туди входили Річ Посполита, Австрія, Мальта та Венеція) проти Туреччини. У зв'язку з цим у Москві уряд царівни Софії, який правив від імені малолітніх «государів» Івана і Петра Олексійовичів, оголосив підготовку до війни проти Кримського ханства як союзника Туреччини. Підготовка до Кримського походу майже повністю лягла на Лівобережжя Гетьманщину, де гетьманував згаданий Самойлович. Однак похід завершився поразкою російсько-козацьких військ під проводом князя Голіцина (татари були готові до нападу, бо оголошений він був задалегідь, і вони підпалили степ, залишивши коней нападників без паші), якому генеральний писар Іван Мазепа порадив написати донос на Самойловича, мовляв, це він винен у всьому. Саме тоді Самойловича й позбавили гетьманської булави, а гетьманом обрали Івана Мазепу. Отже, правильний варіант відповіді — А.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: А.

з Туреччиною плюс — систематично порушувалися права реєстровців) також зазнали фіаско у боротьбі проти шляхетської держави. Їхні війська були розгромлені, а керівника повстання стратили. Щодо варіанту Г, то Тарас Федорович (більше був відомий як Тарас Трясило) організував найбільш вдале і масове повстання проти Польщі у 1630 році. Коронні польські війська двічі зазнали поразки, що змусило польського коронного гетьмана Станіслава Конєцпольського піти на поступки. За переяславською угодою від 8 червня 1630 р., козацький реєстр збільшився до 8000. Як бачимо, цей варіант також не підходить. Отже,

лишається тільки варіант В. І це дійсно правильна відповідь. Повстання під керівництвом гетьмана реєстрового козацтва Марка Жмайла у 1625 році проти Речі Посполитої було спровоковане спробами короля Сигізмунда III «навести лад» із козацьким «самоуправством». Військом коронного гетьмана Станіслава Конєцпольського було наказано здійснити проти козаків каральну експедицію. Після тривалого протистояння в околицях урочища Ведмежі Лози, яке виснажило всіх, розпочалися переговори в околицях Курукового озера. Поміркована реєстрова старшина усунула лідера повстання Марка Жмайла й обрала більш лояльного до Речі Посполитої гетьмана Михайла Дорошенка, який підписав з С. Конєцпольським Куруківський договір. В одному з пунктів угоди йшлося про збільшення козацького реєстру від 3000 до 6000 осіб, як вказано у варіанті В, і усі реєстрові козаки були поділені на 6 полків: Київський, Корсунський, Канівський, Білоцерківський, Черкаський та Переяславський.

ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ: В